

DIN ISTORIA FAMILIEI PETRINO¹

DINU POȘTARENCO

From the History of the Petrino Family

(Abstract)*

The Petrino aristocratic family had its roots in the province of Epirus, the Principality of Moldova, Bessarabia and Bukovina, and one of its representatives, Dimitrie Petrino, made its name in the nineteenth-century Romanian literature. It is a family of Macedonian-Romanian origin, displaced in Moldova from Capelevo near Ianina in Epirus. The following study focuses on the history and genealogy of the above mentioned family from 1816 until 1899.

Keywords: Moldavia, aristocracy, Petrino family, history, genealogy.

Familia boierească Petrino a avut rădăcini prinse în provincia Epir, Principatul Moldovei, Basarabia și Bucovina, iar unul dintre reprezentanții săi, Dimitrie Petrino, și-a înveșnicit numele în paginile literaturii române din secolul al XIX-lea. Este o familie de origine macedo-română², strămutată în Moldova din localitatea Capelevo, de lângă Ianina, din Epir³.

Printr-un act din 12 martie 1816, întocmit la Iași, frații Hristodulo și Apostol Petrino au încheiat o înțelegere de împărțire a averii lor, conform căreia fratelui mai mic, Apostol, i-au revenit moșiile din Bucovina (satul Vascăuți pe Ceremuș, cu a patra parte din Voloca, cumpărate de ambii frați, în 1808, de la Teodor Mustață; Apostol și-a instalat reședința în Vascăuți, unde a decedat, la 28 decembrie 1836), iar lui Hristodulo – moșiile din Principatul Moldovei (Urichești și Vladnicul) și

¹ Acest articol este varianta revăzută și completată a materialului „Date biografice referitoare la familia Petrino”, publicat în „Basarabia”, nr. 1–2, 2002, pp. 177–184.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

² Teodor Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina. 1821 și 1848* (în continuare se va cita: Teodor Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina*), București, Așezământul Cultural „Ion C. Brătianu”, anul VIII, 1929, p. 11.

³ Nicolae Iorga, „Un reprezentant al elinismului în Moldova sub vechiul regim: Constantin Evnomie”, în „Analele Academiei Române”, *Memoriile Secțiunii Istorice*, București, 1922, seria a II-a, tomul XXXIX, p. 35.

Analele Bucovinei, XXVII, 2 (55), p. 413–425, Rădăuți – București, 2020

cinci moșii din Basarabia, fără a fi date numele acestora din urmă. În acest act se precizează, în privința moșiilor rămase lui Hristodulo, următoarele: „mai având noi cumpărătură de la d-lui comis Iancul Balș aice în Moldova moșie Uricheștii de gios cu părțile unite și casăli dumisale părințăști din Eși, și în oblastul Basarabiei cinci moșii și un bătrân unit la un loc, și acum numit Vladnic pe Prut la ținutul Eșii”⁴. Prin urmare, după cum rezultă din actul vremii, frații Petrino au stăpânit în comun moșii în Basarabia și până la 12 martie 1816, iar de la această dată, doar Hristodulo. Este dificil de stabilit pe care anume moșii basarabene le-au avut ei în proprietate. Dacă admitem că este vorba de moșiile enumerate de Hristodulo Petrino în cererea din 14 decembrie 1826 (toate făcând parte din fostul ținut Soroca⁵), la care ne referim mai jos, tabloul în anul 1817 se prezintă astfel: Rujnița aparținea spătarului Panait Cazimir, iar Horodiciul și Trăistienii – căminarului Ispir Vela din Iași⁶.

Dorind să se înscrie în tagma nobilimii basarabene, spătarul Hristodulo al lui Ioan Petrino adresează, în 14 decembrie 1826, Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia o cerere, în care a explicat: „Salvându-mi viața împreună cu alți emigranți, din cauza evenimentelor ce s-au produs în Moldova la 1821, și lăsându-mi acolo averea mobilă și imobilă, am fost silit să plec în Austria. În același an, primind pașaport de la guvernul austriac, am sosit în Basarabia, la moșiile mele”, unde avea de gând să se stabilească pentru totdeauna. El a mai arătat în cerere că are vârsta de 51 de ani, este căsătorit cu Anastasia, născută Petrovici-Armis, și locuiește în ținutul Hotin împreună cu soția și trei copii ai lor: Eufrosinia, de 17, Maria, de 14 și Petru, de 9 ani. Pe lângă aceasta a declarat că stăpânește în ținutul Hotin moșiile Rujnița, Horodiciul, Albotești și Trăistieni, iar în ținutul Iași moșiile (date drept zestre soției sale) Mândac, Cubolta Veche, Petroșcani și Șalviri⁷. Moșiile Rujnița și Vertiporoh le-a cumpărat de la Panait Cazimir, prin actul de vânzare-cumpărare din 24 martie 1824⁸, iar moșiile Trăistieni (numită și Plopi), Horodiciul și Albotești (numite și Țau), așezate pe ambele părți ale Coboltei și formând un trup de moșie, au intrat în posesia lui în urma schimbului de moșii

⁴ Teodor Balan, *op. cit.*, p. 48.

⁵ Ținutul Soroca a fost desființat de către oficialitățile țariste în virtutea prevederilor Regulamentului privind organizarea regiunii Basarabia din 1818, localitățile din perimetrul acestuia fiind incluse în componența ținuturilor învecinate Hotin, Iași și Orhei. Acest ținut din zona de nord a Basarabiei a fost reînființat prin decizia Senatului Rusiei, promulgată la 18 decembrie 1835 de împăratul Nicolae I.

⁶ *Труды Бессарабской Губернской Ученой Архивной Комиссии*, Кишинев, 1907, tomul III, pp. 80, 88.

⁷ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare se va cita: A.N.R.M.), Fond 88, inventar 1, dosar 237, f. 1; dosar 998, f. 180; inventar 2, dosar 295, ff. 123–124.

⁸ A.N.R.M., Fond 37, inventar 3, dosar 351, f. 3 (cerere depusă de Petru Petrino în 1843 la Tribunalul Civil Regional al Basarabiei, în care a menționat că tatăl său a cumpărat moșiile Rujnița și Vertiporoh de la Panait Cazimir, cu 9 600 de ducați olandezi). După Teodor Balan, Hristodulo Petrino a cumpărat moșia Rujnița de la Nicolae Cazimir. Cf. Teodor Balan, *Documente bucovinene* (în continuare se va cita: Teodor Balan, *Documente bucovinene*), vol. VI, București, Editura Casei școalelor și a culturii poporului, 1942, p. 166.

făcut la 20 aprilie 1824 cu căminarul Nicolae Andrei Pavlu/Pavli⁹, dându-i acestuia în schimb moșiile Vaculești, Cuzorca și Verbi din ținutul Dorohoi¹⁰.

La cerere a anexat certificatul eliberat la 1 aprilie 1818 de Divanul Principatului Moldovei (semnat de mitropolitul Veniamin al Moldovei, episcopul Gherasim al Romanului, episcopul Melentie al Hușilor, vel logofătul Constantin Balș, logofătul Grigore Sturza, logofătul Dimitrie Sturza, vistiernicul Iordache Ruset, vornicii Teodor Balș, Constantin Catargi, Andronache Donici, Costache Mavrocordat, Manolache Dimachi, Iordache Balș și Iordache Ghica) și confirmat de către domnul Scarlat Callimachi, prin care se aducea la cunoștință că el, Hristodulo Petrino, își trage obârșia din provincia grecească Epir și, emigrând în Moldova, i s-a acordat aici rangul de vel căminar; țidula din 15 ianuarie 1821, remisă lui Hristodulo Petrino de cancelaria domnului Moldovei, Mihai Suțu, în care se menționează că el a fost ridicat de la demnitatea de vel căminar la cea de vel spătar; pașaportul eliberat lui Petrino de guvernul Austriei pentru a veni în Basarabia; certificatul din 13 decembrie 1826, eliberat de Guvernul Regional al Basarabiei, prin care se adeverea că în ziua respectivă Hristodulo Petrino a depus jurământul de credință și supușenie veșnică față de tronul Rusiei¹¹. Acceptându-i actele, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia i-a acordat lui Hristodulo Petrino titlul de nobil, prin decizia din 30 martie 1827.

Deși Hristodulo Petrino a explicat în cererea din 14 decembrie 1826 că în timpul răscoalei eteriste din 1821 s-a refugiat în Austria și tot în acest an a venit în Basarabia, remarcăm o altă situație, consultând listele persoanelor refugiate din Principatul Moldovei în Bucovina, publicate de Teodor Balan. Astfel, la 27 mai 1821, numărându-se printre primii refugiați în Bucovina, spătarul Hristodulo Petrino se afla în localitatea Tereblecea, de unde, după ce s-a adăpostit aici vreme de două săptămâni, a plecat la Vășcăuții de pe Ceremuș, la fratele său Apostol. Iar potrivit unei liste întocmite în 2 februarie 1823, el era așezat la Cernăuți¹².

Printr-un act din 24 decembrie 1824, soții Hristodulo și Anastasia Petrino au declarat că îi dau fiicei lor Elena, care urma să se căsătorească cu comisarul Theodosius Dobrowolski, cavaler de Buchenthal, satul Rujnița de pe Ciuhur, din Basarabia¹³. Însă, curând după căsătoria lor, în 28 decembrie 1825, s-au „săvârșit din viață” Elena și Hristodulo Petrino. Prin „jaloba” adresată „Judecătoriei Politicești a oblastii Basarabiei”, redactată la Cernăuți, în ziua de 7 ianuarie 1826, a refuzat să confirme dreptul de proprietate al lui Theodosius Dobrowolski asupra moșiei Rujnița¹⁴.

⁹ Căminarul Nicolae Andrei Pavlu/Pavli cumpărase aceste moșii, în 1813 și 1814, de la boierul din Moldova, Sturza. Cf. A.N.R.M., Fond 37, inventar 2, dosar 588, f. 51.

¹⁰ A.N.R.M., Fond 37, inventar 1, dosar 514, f. 51; inventar 2, dosar 588, f. 51; inventar 2, dosar 838, f. 5.

¹¹ A.N.R.M., Fond 5, inventar 2, dosar 782, ff. 1, 3, 5, 13–14; A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 237, ff. 7–10; A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 1060, f. 3; A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 998, f. 180v; A.N.R.M., Fond 88, inventar 2, dosar 295, ff. 123–124.

¹² Teodor Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina*, pp. 14, 58, 80.

¹³ Idem, *Documente bucovinene*, p. 166.

¹⁴ A.N.R.M., Fond 37, inventar 1, dosar 503, f. 1.

În petiția din 1 decembrie 1826, prin care a solicitat Guvernului Regional al Basarabiei să presteze jurământul de credință și supușenie veșnică față de tronul Rusiei, Hristodulo Petrino a enumerat proprietățile funciare pe care le avea în ținuturile Hotin (Rujnița, Vertiporoh, Horodici, Albotești, Țau, Plopi și Trăistieni) și Iași (Mândâc, Cubolta Veche, Petroșcani și Șalviri), atașând la petiție copiile a două contracte (din 13 noiembrie 1822 și 22 august 1825) de dare în arendă a moșiilor sale, cu excepția a două moșii (Rujnița și Vertiporoh), pe care le gestiona personal¹⁵. Contractul din 13 noiembrie 1822 l-a încheiat cu reprezentanții neamului Leonard, cărora le-a cedat pe un termen de zece ani (23 aprilie 1823 – 23 aprilie 1833) moșiile Mândâc, Cubolta și o parte din moșia Șalviri¹⁶.

În 21 ianuarie 1828, aflându-se la Cernăuți, Hristodulo Petrino își face testamentul, în care a specificat că zestrea soției sale, Anastasia, a constat în bani, pe care i-a încasat de trei ori: la 18 septembrie 1799 a primit 25 000 de lei și tot în acest an a mai primit 17 353 de lei din moștenirea părintească; a treia oară, în 1814, i-au revenit 2 750 de ducăți olandezi din moștenirea fratelui ei, Gheorghe. Toată suma, conform cursului de atunci, plus dobânda (cu excepția dobânzii din suma dată drept zestre), a fost de 14 000 de ducăți olandezi, din care s-au scăzut 1 800 de ducăți olandezi, plătiți pentru moșia Mândâc. Astfel, din banii ce i-au fost dați ca zestre și din cei care i-au revenit din moștenire au rămas 12 200 de ducăți olandezi. Cu 9 600 de ducăți olandezi din suma respectivă, Hristodulo Petrino a cumpărat moșiile Rujnița, Țau și Plopi din ținutul Hotin al Basarabiei. Pe lângă aceasta, el și-a vândut casa moștenită, aflată lângă mănăstirea Ifim (?), și a cumpărat o altă casă de la hatmanul Iordache Balș, situată lângă mănăstirea Borboi¹⁷, în care locuia cu familia și în 1828. Așadar, Hristodulo Petrino a lăsat prin testament ca cele trei moșii, cumpărate cu suma de 9 600 de ducăți olandezi, precum și casa, să treacă în proprietatea soției¹⁸. Pentru ca testamentul să fie recunoscut în Imperiul Rus, Hristodulo Petrino l-a înaintat Consulatului Rusiei din Principatul Moldovei, fiind legalizat, în 31 martie 1831, de consulul Egor Timkovski. În următorul an, la 26 aprilie, spătăreasa Anastasia Petrino l-a depus la Tribunalul Civil Regional al Basarabiei, care l-a înregistrat în martie 1835¹⁹.

Prin contractul din 14 martie 1831, încheiat la Iași, logofătul Dimitrie Sturza i-a trecut în proprietatea spătăresei Anastasia Petrino, născută Petrovici, moșia sa Svișcăuți, numită deja Trinca, situată în județul Hotin, pe râul Drabiște, pe care o moștenise de la părinții săi, punându-i la dispoziție și actele asupra acestei moșii, în timp ce Anastasia Petrino i-a dat în schimb casa din orașul Iași, a răposatului vistiernic Iordache Balica, împreună cu terenul din jurul ei, inclusiv actele asupra imobilului. Totodată, spătăreasa s-a obligat să-i achite logofătului 800 de ducăți

¹⁵ Idem, Fond 5, inventar 2, dosar 782, f. 1.

¹⁶ *Ibidem*, f. 7.

¹⁷ Probabil Bărboieni.

¹⁸ A.N.R.M., Fond 37, inventar 1, dosar 717, ff. 17–18.

¹⁹ *Ibidem*, f. 19.

pentru a întregi prețul moșiei Svișcăuți²⁰. Peste scurtă vreme, spătăreasa Anastasia Petrino a vândut moșia Svicicăuți (numită și Trinca) din județul Hotin moșierului basarabean Vasile Ioan Stroescu, prin actul de vânzare-cumpărare înregistrat, în 1836, la Tribunalul Civil Regional al Basarabiei²¹.

În anul 1832, Eufrosinia, fiica Anastasiei Petrino, căsătorindu-se cu Iordache Stamati, a primit drept zestre moșiile Trăistieni, Horodiciul și Albotești²². Gheorghe/Iordache Stamati figurează în acte ca proprietar al acestor moșii din anul 1835²³. Tot în acest an, spătăreasa Anastasia Petrino-Armis este atestată documentar ca proprietară a moșiilor Rujnița și Mândâc²⁴.

Petru, singurul fiu al lui Hristodulo Petrino, născut la Iași, în data de 12 iunie 1816, a fost căsătorit cu Eufrosinia (4/16 februarie 1820²⁵ – 14 februarie 1891), fiica lui Doxachi Hurmuzachi (1782–1857), proprietarul moșiei Cernauca din Bucovina. După cum este notat într-un atestat, confirmat, la 13 noiembrie 1846, de către mareșalul regional al nobilimii basarabene, Petru Petrino și-a început activitatea publică la 11 mai 1842, în calitate de funcționar în cancelaria mareșalului regional al nobilimii din Basarabia, post din care a demisionat la 13 iunie 1846, pe motiv de boală. În decursul exercitării funcției respective, luându-și concediu pe un termen de patru luni (29 noiembrie 1843 – 29 martie 1844), el a călătorit în Austria. Din textul atestatului mai aflăm că Petru Petrino posedea moșiile patrimoniale populate Mândâc, Rujnița și Șalviri din județul Soroca, precum și o parte din moșia Ipotești, județul Botoșani, dată drept zestre soției sale²⁶. Potrivit unor date din anii 1849–1851, moșia Rujnița a lui Petru Petrino avea o suprafață de 3 000 de desetine²⁷, iar moșiile Mândâc și Șalviri – o suprafață totală de 13 175 de desetine²⁸.

În 7 mai 1842, Petru Petrino înaintează Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia cererea de a i se acorda, ca și tatălui său, titlul de nobil și, concomitent, de a o înscrie în registrul genealogic al nobilimii pe soția sa, alăturând la cerere copiile aceluiași documente prezentate în 1826 de răposatul său părinte și, în plus, adevărul sa de naștere, ce i-a fost pusă la dispoziție în capitala Principatului

²⁰ A.N.R.M., Fond 37, inventar 2, dosar 1303, ff. 154v–155. Textul contractului reprodus în acest dosar este în limba rusă, fiind tradus din română.

²¹ Idem, Fond 37, inventar 4, dosar 1522, f. 195. Toponimele sunt ortografiate în conformitate cu documentele citate.

²² Idem, Fond 37, inventar 2, dosar 588, f. 51; Fond 36, inventar 1, dosar 535, f. 10v.

²³ Idem, Fond 134, inventar 2, dosar 834, ff. 137, 150, 155.

²⁴ *Ibidem*, f. 153.

²⁵ Ștefan Meteș, *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, 1939, p. XXXIX. Într-o cerere din 7 mai 1842, adresată instituției nobiliare superioare a Basarabiei, Petru Petrino a indicat că soția sa, Eufrosinia, are 20 de ani de la naștere (A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 1060, f. 3). Prin urmare, este incorectă datarea lui Gheorghe Bezviconi (Gheorghe Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, București, 1943, vol. II, p. 145) referitoare la anul nașterii Eufrosiniei – 1837, cu atât mai mult că ea, în 1839, fiind în cuplu cu Petru Petrino, aduce pe lume primul copil.

²⁶ A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 237, ff. 61v–62; dosar 1060, f. 3.

²⁷ Desetină – unitate de măsură agrară rusească, egală cu 1,09 ha.

²⁸ A.N.R.M., Fond 24, inventar 1, dosar 2, ff. 22v–23.

Moldovei, în 10 iunie 1839, fiind semnată de mitropolitul Veniamin Costachi. Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia i-a acceptat solicitarea, prin hotărârea din 11 mai 1842²⁹.

Între timp, comparativ cu anul 1826, s-a complicat modalitatea de acordare a titlului de nobil locuitorilor Basarabiei. A început să fie aplicată regula ce prevedea confirmarea de către Departamentul de Heraldică al Senatului Rusiei a hotărârilor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia privind apartenența la nobilime. Acest for din capitala imperiului a examinat dosarul relativ la neamul Petrino în repetate rânduri, din care cauză Petru Petrino s-a confruntat cu o serie de dificultăți în ceea ce privește depășirea procedurii de confirmare.

Chiar în același an 1842, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a expediat la Sankt Petersburg documentele referitoare la neamul Petrino. Însă, Departamentul de Heraldică le-a restituit, motivând că dovezile n-au fost expuse corespunzător exigențelor regulamentare. În 29 mai 1852, dosarul lui Petrino a fost pus, din nou, pe ordinea de zi a ședinței Departamentului de Heraldică, dar și de această dată a fost respins, motivul fiind următorul: deși Hristodulo Petrino a deținut ranguri moldovenești, acestea i-au fost conferite după anexarea Basarabiei, unde s-a stabilit după anul 1821. Din acest considerent, demnitarii Departamentului au apreciat drept incorecte deciziile Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia din 30 martie 1827, 11 mai 1842 și 21 mai 1850 privind încadrarea neamului Petrino în tagma nobilimii și au dispus ca acestea să fie anulate.

Perseverent din fire, Petru Petrino a căutat cu tot dinadinsul să obțină titlul de nobil, completându-și dosarul cu acte suplimentare. De la Iași a adus un certificat, eliberat la 14 iunie 1851, prin care se adevăra că Hristodulo Ioan Petrino, încă în anul 1800, adică înainte de a fi ridicat la demnitatea de căminar și spătar, a avut rangul de paharnic, acordat de domnul Constantin Ipsilanti. Printr-un alt certificat, confirmat, la 25 noiembrie 1855, de către Judecătoria Județeană Sorocea, se înștiința că, drept rezultat al unei cercetări efectuate în satul Mândâc, în scopul elucidării de când moșia acestui sat a devenit proprietatea familiei Petrino, s-au constatat următoarele: 24 de trăitori vechi ai Mândăcului, prestând jurământul, au mărturisit că până în anul 1799, precum își aminteau ei și au auzit de la părinții lor, satul Mândâc a fost stăpânit de Teodor Petrovici, bunicul lui Petru Petrino, iar în anul 1799, Teodor Petrovici i l-a dat ca zestre ginerelui Hristodulo Petrino, care l-a lăsat moștenire lui Petru Petrino.

Noile documente au produs la Sankt Petersburg un efect convingător. Având în vedere că Petru Petrino și tatăl acestuia dețin, de la 1799, avere imobilă în Basarabia și, prin urmare, fac parte din populația băștinașă a provinciei, Departamentul de Heraldică i-a atribuit lui Petru Petrino titlul de nobil, în virtutea deciziei din 16 mai 1856³⁰.

Impulsionat de vestea primită, la 19 decembrie 1856, Petru Petrino adresează Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia o nouă cerere. Notând în ea că locuiește

²⁹ Idem, Fond 88, inventar 1, dosar 1060, ff. 3–3v.

³⁰ Idem, Fond 88, inventar 1, dosar 237, ff. 67–68.

la Rujnița, el și-a exprimat doleanța de a fi înscris în registrul genealogic al nobilimii basarabene patru copii ai săi, ale căror certificate de naștere le-a anexat. Din conținutul lor aflăm că Aglaida (Aglaiia), primul copil al soților Petrino, s-a născut în 23 octombrie 1839 (botezată pe data de 3 decembrie 1839, la Biserica „Sf. Ilie” din Chișinău, rolul de nași avându-l boierul din Principatul Moldovei, marele logofăt Constantin Sandu Sturza³¹, și Ralu, născută principesa Callimachi, soția moșierului basarabean Gheorghe Alexandru Balș)³², urmată de încă două fete: Elena, născută la 1 mai 1842 (botezată la 3 mai, la aceeași biserică chișinăuiană, nași fiindu-i mareșalul regional al nobilimii basarabene, Ioan Mihail Sturdza, și Ana, soția moșierului basarabean Constantin Ioan Balș) și Pulheria, născută la 15 iunie 1843 (de asemenea a fost botezată la Biserica „Sf. Ilie” din Chișinău, calitatea de nași având-o nobilul Constantin Doxachi Hurmuzachi, venit la Chișinău din Austria în bază de pașaport, și văduva Anastasia Teodor Petrino)³³. Cel de al patrulea copil se numea Dimitrie, născut în 26 octombrie 1844 (botezat în ziua de 31 octombrie a aceluiași an, la Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din satul Rediu Mare³⁴, nași fiindu-i moșierul satului Cernauca din Austria, Nicolae Hurmuzachi și spătăreasa Anastasia Teodor Petrino din Rujnița, soția răposatului Hristodulo Petrino)³⁵.

Așadar, punem în circulație data exactă a nașterii poetului Dimitrie Petrino. Precizarea este necesară, deoarece un șir de publicații conțin informații eronate în acest sens. Bunăoară, Ștefan Meteș³⁶, Petre P. Haneș³⁷ și Gheorghe Bezviconi au indicat anul 1846 ca fiind cel în care s-ar fi născut Dimitrie Petrino³⁸. George Călinescu scrie în monumentală sa istorie a literaturii române: „se născuse la Rujnița în 1838, mai degrabă decât în 1846”³⁹. Iar în compendiul acestei lucrări de proporții este indicat un alt an al nașterii lui Dimitrie Petrino, care este cel real: 1844⁴⁰. *Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900* (ediția din 1979) oferă cititorului o informație incertă: „1838 <36>, Rujnița, Soroca”⁴¹. Derutat de lipsa unei precizări în privința venirii pe lume a lui Dimitrie Petrino, Eugen Lungu a consemnat: „Anul 1838 e considerat cel mai sigur an al nașterii sale, deși se

³¹ Numele de familie este ortografiat conform actului consultat.

³² A.N.R.M., Fond 208, inventar 1, dosar 25, f. 1675v.

³³ Registrele parohiale de stare civilă ale bisericii Sf. Ilie din Chișinău pe anii 1842 și 1843. A.N.R.M., Fond 211, inventar 3, dosar 39, f. 588v; dosar 51, f. 578v; Fond 208, inventar 1, dosar 25, f. 1676.

³⁴ Sat învecinat cu Rujnița.

³⁵ A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 237, f. 77–78; Fond 208, inventar 1, dosar 25, f. 1677; Dinu Poștarencu, *op. cit.*, p. 182.

³⁶ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. XL.

³⁷ Petre P. Haneș, *Poetul basarabean-bucuvinean D. Petrino*, în „Viața Basarabiei”, Chișinău, anul XI, mai – iunie 1942, nr. 5–6, p. 79.

³⁸ Gheorghe Bezviconi, *op. cit.*, p. 145.

³⁹ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1982, p. 423.

⁴⁰ Idem, *Istoria literaturii române. Compendiu*, Chișinău, Editura Universitas, 1993, p. 131.

⁴¹ *Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900*, București, Editura Academiei Române, 1979, p. 677.

bănuiește că ar putea fi și 1836 sau chiar 1846⁴². Dumitru Micu s-a oprit asupra anului 1838⁴³, an evidențiat și de publicistul Vasile Nastasiu, cu ocazia comemorării poetului⁴⁴. Iar Mihai Cimpoi a admis unul dintre doi ani posibili: 1838 sau 1836⁴⁵. În ediția din 2002 a *Dicționarului literaturii române de la origini până în 1900* este semnalată data corectă a nașterii lui Dimitrie Petrino: 26 octombrie 1844⁴⁶. Cu toate acestea, în *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia*, apărut în 2007, și în lucrarea *Calendar Național. 2008* este arătat, din nou, anul 1838 ca fiind cel al nașterii lui Dimitrie Petrino⁴⁷.

În baza hotărârii din 27 august 1851 a Tribunalului Județean Soroca – Iași⁴⁸, Petru Petrino a fost pus în posesiune asupra moșiilor Mândâc și Rujnița, care i-au revenit prin testament de la decedata sa mamă, spătăreasa Anastasia Petrino⁴⁹.

Prin decretul emis în 23 decembrie 1857, Departamentul de Heraldică a consimțit decizia din 26 aprilie 1857 a Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia de a conferi titlul de nobil copiilor lui Petru Petrino⁵⁰.

Gheorghe Sion (prietenul familiei Petrino) relatează că Petrache Petrino, lichidându-și averea pe care o posedea în Basarabia, s-a mutat împreună cu familia sa în Bucovina, „devenind stăpânul moșiei din Cernauca, după ce i-a despăgubit pe cumnați cu drept de proprietari moștenitori”⁵¹. Potrivit altei surse, după moartea bătrânului Doxachi Hurmuzachi și a soției sale, averea acestora a fost împărțită între frați și surori, casa din Cernăuți și o parte din moșia Cernauca, împreună cu conacul, revenindu-i Eufrosiniei Petrino⁵². Elucidăm în acest context că Petru Petrino și-a vândut averea funciară din Basarabia mai târziu, fapt despre care se menționează în continuare.

La 3 noiembrie 1864, Petru Petrino și fiul său Dimitrie, încheind între ei o tranzacție, au înregistrat-o la Tribunalul Județean Soroca – Iași, aceasta constând în următoarele: contele Petru Petrovici-Armis din Imperiul Austriac, care decedase în 1861 la Florența, fiindu-i unchi lui Petru Petrino (fratele mamei sale), i-a lăsat prin testament fiicei sale Maria, Galeotti după soț, o parte din propria avere, restul

⁴² Eugen Lungu, *Un celebru anonim*, în „Orizontul”, Chișinău, 1989, nr. 11, p. 32.

⁴³ Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. I, București, Editura Iriana, 1994, p. 292.

⁴⁴ Vasile Nastasiu, *Un junimist de la Soroca*, în „Luceafărul”, Chișinău, 28 iulie 1998, p. 4.

⁴⁵ Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Chișinău, Editura ARC, 1997, p. 74.

⁴⁶ *Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900*, București – Chișinău, Editura Academiei Române, Editura Gunivas, 2002, p. 695. Data exactă a nașterii lui Dimitrie Petrino a fost comunicată de noi Editurii Gunivas.

⁴⁷ *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia. 1812–2006*, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2007, p. 349; *Calendar Național. 2008*, Chișinău, 2008, p. 154.

⁴⁸ Acest tribunal își avea sediul în orașul Bălți.

⁴⁹ A.N.R.M., Fond 37, inventar 5, dosar 2440, f. 3.

⁵⁰ Idem, Fond 88, inventar 1, dosar 237, ff. 83–84.

⁵¹ Gheorghe Sion, „Suvénire despre poetul D. Petrino”, în „Revista nouă”, București, anul IV, 1891, nr. 2–3, pp. 46–54. Apud Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. XLI.

⁵² Petre P. Haneș, *op. cit.*, p. 79.

bunurilor, aflate în Viena și Florența, le-a lăsat prin testament lui Dimitrie Petrino, cu condiția ca acesta să intre în dreptul de proprietate asupra lor după moartea tatălui său, ultimul beneficiind de dreptul de a se folosi pe viață de veniturile pe care le aduceau aceste bunuri. În urma contestației depuse de Maria Galeotti în legătură cu determinarea cotei repartizate ei din averea tatălui, a fost pornit un proces judiciar în instanțele din Imperiul Austriac, care dura de trei ani. Pentru a diminua cheltuielile de judecată, dar și din alte motive, Dimitrie Petrino renunță la dreptul ce îl avea asupra averii lăstate prin testament de Petru Petrovici-Armis în favoarea tatălui său, care îi dă în schimb moșia Rujnița din Basarabia⁵³.

În jurul datei de 1 ianuarie 1865, conform informațiilor Comitetului Regional de Statistică din Basarabia, Petru Petrino stăpânea în județul Soroca următoarele moșii: Mândăcul Vechi, Mândăcul Nou și Maramonovca (cu suprafața totală de 11 036 de desetine), terenul viran Petroșcani (2 516 de desetine) și satul Rujnița (2 432 de desetine). În același timp, moșia satului Plopi, împreună cu terenul nepopulat Trăistieni (2 889 de desetine) și moșia satului Țaul (numit și Horodiciul), cu suprafața de 3 669 de desetine, constituiau proprietatea lui Iordache Stamati, căsătorit cu Eufrosinia, sora lui Petru Petrino⁵⁴.

În ziua de 13 ianuarie 1868, la biserica din satul Horodici, județul Soroca, a fost botezat micuțul Alexandru, născut pe data de 9 octombrie 1867, fiul moșierului acestui sat, Vasile al lui Vasile Vasilco și al soției acestuia Maria, calitatea de nași având-o moșierul satului Rujnița, Dimitrie P. Petrino și Elena, fiica moșierului satului Horodici, Vasile V. Vasilco⁵⁵.

La 18 aprilie 1868, nobilul basarabean Alexandru Matei Cotruță, în calitate de mandatar al lui Petru Petrino, și Dimitrie Petrino, acesta din urmă acționând cu asentimentul tutorelui său, principele Mihail Alexandru Cantacuzino, au solicitat Tribunalului Civil Regional al Basarabiei să legalizeze tranzacția din data de 3 noiembrie 1864, arătând, totodată, în cererea depusă că Petru Petrino i-a dat lui Dimitrie Petrino în proprietate moșia Rujnița⁵⁶. Tribunalul le-a satisfăcut solicitarea. Potrivit lui Teodor Balan (fără să facă trimitere la vreo sursă), în 1867, Petru Petrino i-a vândut moșia Rujnița lui Ioan Biberi și s-a mutat în Bucovina, la Cernauca⁵⁷, ceea ce, precum constatăm, nu corespunde realității.

Prin adresa din 25 septembrie 1871, guvernatorul Basarabiei i-a adus la cunoștință mareșalului regional al nobilimii basarabene că Ministerul Afacerilor Interne al Rusiei i-a expediat spre examinare petiția nobilului Dimitrie Petrino, domiciliat în Bucovina, în care era formulată rugămintea de a fi eliberat de sub supușenia Rusiei. Pe deasupra, guvernatorul a mai dispus să fie pus la curent dacă solicitantul deține moșii în Rusia și dacă nu există obiecții în ceea ce privește

⁵³ A.N.R.M., Fond 37, inventar 5, dosar 2440, f. 4.

⁵⁴ *Записки Бессарабского Статистического Комитета*, Под редакцией А. Н. Егунова, Кишинев, 1867, tomul II, pp. 140–143.

⁵⁵ A.N.R.M., Fond 211, inventar 6, dosar 117 (Registrul parohial de stare civilă al bisericii din satul Horodici pe anul 1868).

⁵⁶ A.N.R.M., Fond 37, inventar 5, dosar 2440, f. 1.

⁵⁷ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, p. 166.

retragerea supușeniei⁵⁸. Curând, mareșalul nobilimii l-a informat pe guvernator: până la plecarea din Rusia, Dimitrie Petrino a locuit în județul Soroca; în dosarul familiei Petrino, care se păstra în Cancelaria Mareșalului Regional al Nobilimii din Basarabia, nu era specificat ce moșii avea în stăpânire; din partea sa nu avea obiecții cu privire la retragerea supușeniei. Ulterior, în 22 ianuarie 1872, Cărmuirea Regională a Basarabiei i-a cerut mareșalului regional al nobilimii să-i comunice data nașterii lui Dimitrie Petrino. Mareșalul nobilimii a răspuns: Dimitrie Petrino s-a născut la 26 octombrie 1844. Consumându-se formalitățile ce se impuneau într-o atare situație, ministrul Afacerilor Interne al Rusiei l-a înștiințat pe guvernatorul Basarabiei, prin avizul din 11 iunie 1872, că împăratul rus a sancționat decizia Consiliului de Miniștri din 2 iunie a aceluiași an de a-i retrage nobilului Dimitrie Petrino supușenia rusă⁵⁹.

La 20 octombrie 1872, Petru Petrino i-a vândut lui Ioan C. Oganovici moșia sa Mândâc, cu suprafața de 11 002 desetine, care cuprindea și cătunele Maramonovca și Slănina, constituite în anii cât a stăpânit-o, împreună cu terenul Petroșcani, o parte din Șalviri și alte terenuri⁶⁰.

În data de 17/29 septembrie 1880, Consulatul Rusiei din Cernăuți a anunțat Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia că nobilul basarabean Petru Petrino, domiciliat în Cernăuți, a adresat acestui Consulat rugămintea de a-i legaliza copia decretului din 16 mai 1856 al Senatului Rusiei privind confirmarea titlului de nobil acordat lui și spiței sale. Peste câteva zile, la 22 septembrie/4 octombrie, Petru Petrino depune la același Consulat o cerere, prin care a solicitat să fie înscris în rândul nobilimii basarabene fiul său Alexandru, născut la 30 august 1858, în satul Rujnița (botezat a doua zi după naștere, în Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Rujnița, de către preotul Andrei Glavan, nași fiindu-i moșierul Alexandru Doxachi Hurmuzachi, supus austriac, și Aglaia, născută Petrino, soția supusului austriac Nicolae Dimitrie Vasilco). Din cauza problemelor de ordin familial și imobiliar, explica Petru Petrino în continuare, el este nevoit să locuiască împreună cu familia în Bucovina, având pașaport eliberat de către guvernatorul Basarabiei⁶¹. În 5/17 noiembrie 1880, Petru Petrino declara că i s-a remis, prin intermediul Consulatului Rusiei din Cernăuți, decizia Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia de a-i acorda lui Alexandru Petrino titlul de nobil.

Copiii soților Petru și Eufrosinia Petrino și-au urmat propriul destin: Aglaia a fost căsătorită cu Nicu Vasilco, Elena – cu dr. Vasile Volan, iar Pulheria – cu baronul Victor Stârcea. Dimitrie Petrino, un june talentat, dar risipitor, contaminat, pe deasupra, de patima beției, a trecut în lumea umbrelor († 29 aprilie 1878) fără a avea urmași (după moartea soției sale, curând a decedat și singurul lor copil, fiind de vârstă fragedă). Alexandru/Alecu († 1899) a fost doctor în drept⁶². Acesta din urmă a continuat linia masculină a neamului Petrino de la Rujnița și Cernauca.

⁵⁸ A.N.R.M., Fond 88, inventar 1, dosar 237, f. 91.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 94; Fond 6, inventar 5, dosar 148, f. 9v.

⁶⁰ *Idem*, Fond 36, inventar 1, dosar 535, ff. 4, 20.

⁶¹ *Idem*, Fond 88, inventar 1, dosar 237, ff. 97, 100.

⁶² Ștefan Meteș, *op. cit.*, pp. XXXIX–XL.

ANEXE

I

Cătră Giudecătoria Politicească a oblastiei Basarabiei De la Giudecătoria ținutului Hotinului

Raport

La această giudecătorie s-a primit ucazul⁶³ acei politicești giudecătorii din 21 a următoarei luni iulie cu nr. 1334 poruncitor ca să-i facă publicație în soroc de șasă luni pentru schimbul ce au săvârșit cămi(nar)ul Nicolae Andrei Pavlu cu Hristodor Ioan Petrino, adică întâiu au dat celui de pe urmă moșiile ce le are la acest ținut: anume Treistieni ce-i zic și Plopul, i Horodiciul și Albotești ce-i zic și Țau, și cel de pe urmă i-au dat moșiile din Moldavia de la ținutul Dorohoiului anume Vaculeștii, Cuzorca și Verbi unite într-un hotar, pentru care că va fi întocmai următoare celor poruncite prin pomenitul ucaz cu supunere să răportuiești.

Clen⁶⁴ Stamatî
Clen Ștefan
Stolonacealnic⁶⁵ Nicolau
Anul 1824: iulie 24 zile
Hotin

Sursa: A.N.R.M., Fond 37, inventar 1, dosar 514, f. 18.

II

Testament

Voind a curma tot feliul de nedumerire și gâlcevire ce s-ar pute naște după moartea mea între urmașii mei, am hotărât de bună voie și de nimene silită, în deplină întregime a trupului și a minții mele a face testamentul meu în chipul următoriu:

1. Povățuită de dragostea părintească am dat fiicei mele Eufrosinia Petrino, la măritarea sa cu Dlui gubernski secretariu⁶⁶ Gheorghe Stamatî, încă în anul 1832,

⁶³ Ordinul.

⁶⁴ Člen (rusism) – membru.

⁶⁵ Stolonacealnic (rusism) – șef de birou.

de zestre moșiile Plopul și Țaul din ținutul Sorocii în Basarabia; fiului meu Petru Petrino am dat în vecinică proprietate moșia Mandicul, iar pentru mine am păstrat numai o mică moșie anume Rujnița din ținutul Sorocii. Dar fiindcă pe această de pe urmă numită moșie n-aveam casă de lăcuit, nici alte îndemânări de odihnă, pentru aceasta am însărcinat pe fiul meu Petru Petrino să o înzestreze cu casă și alte acareturi, cu a căroră zidire Dlui a cheltuit din drepti banii Dsale zece mii și șase sute № 10.600 ruble argint, pe care somă de bani am și dat Dsale formal zapis. Venitul moșiei Rujnița neajungându-mi pentru întâmpinarea tuturor cheltuielilor mele, am mai luat cu împrumutare de la fiul meu Petru Petrino în mai multe rânduri opt mii și patru sute № 8.400 ruble argint pe care Dsale trei sineturi întărite de macleri⁶⁷. Averea mea se cuprinde dar astăzi în moșia Rujnița și într-o casă de piatră în Iași lângă curtea arsă, iar datoriile mele către fiul meu Petru Petrino se suie la nouăsprezece mii № 19000 ruble argint cu a lor dobândă lejuită câte zece la sută pe an din ziua împrumutărilor.

2. Neavând nici o închipuire a plăti aceste datorii a mele, a căroră dreptate și sfințenie cunosc și întăresc și prin acest testament, las numitului meu fiu și creditor Petru Petrino, iar îndestularea Dsale atât în privirea banilor ce îi datoresc cât și în privirea pagubelor ce i-am pricinuit prin neplata lor la termenul așezat, în vecinică proprietate, mai sus pomenita casa mea din Iași și moșia Rujnița, cu toate zidirile și acareturile și cu pădurea aflătoare pe dânsa, însă cu această condiție ca Dlui să aibă a intra în stăpânirea acestei moșii și a casei din Iași tocmai după moartea mea și până atunci a mă ajuta ca și până acum la cheltuielile trebuincioase pentru hrana și odihna vieții mele, iar după moartea mea a plăti atât cheltuielile îngropării mele cât și grijile și milosteniile pentru odihna sufletului meu după obiceiul creștinesc, fără a da seamă cuiva de cât lui Dzeu și cugetului său

3. Atât mai sus însemnată împărțală făcută de mine între fiul meu Petru și între fiica mea Eufrosinia, cât și dispoziția făcută astăzi prin această diată, sânt drepte și legiuite și trebuie să rămâe în veci sfinte și neclintite pentru că: a) Nime nu este datoriu a lăsa la fii sau la fiice mai mult decât legitima, adică partea de moștenire hotărâtă de legi. b) Pentru că părinții lăsând fiilor și fiicelor săi legitima, care după pravilele locale a Basarabiei și anume Donici Tit. 35, cap. 7 și Tit. 36 cap. al 2-lea este a treia parte din toată averea sânt în dreptate a dispoza cu rămășița averi după a lor plăcere. c) Pentru că moșiile Plopul și Țaul ce am dat fiicei mele Eufrosiniei covârșesc mult legitima. d) Pentru că fiica mea, la măritarea sa, a primit pe lângă moșiile Plopul și Țaul și lucruri mișcătoare în preț de una mie cinci sute № 1500 galbeni, după cum dovedește isvodul de zestre iscălit de Diei și de soțul Dsale. e) Pentru că Diei încă de la anul 1832 a început a se folosi de întregul venit a pomenitelor moșii Plopul și Țaul, deși după alcătuirea cuprinsă în pomenitul isvod de zestre, Diei era în dreptate a primi în cei dintâi patru ani după măritare

⁶⁶ Rang civil de clasa a XII-a, conform *Tabelei rangurilor* din Imperiul Rus. Corespundea gradului militar de porucic.

⁶⁷ Makler – samsar.

numai câte trei sute cincizeci № 350 galbeni pe an, iar fiul meu Petru a început a primi întregul venit a moșiei Mandicul abia de la anul 1842 până la care an Dlui a primit numai câte trei sute № 300 galbeni pe an, fiindcă era mai mare parte a venitului moșiei s-a întrebuițat de mine pentru plata însemnătoarelor datorii lăsate de legiuitul soțul meu răposatul spătar Hristodolo Petrino, legiuitul tată a fiilor mei Eufrosinia și Peteru, care datorii după dovezile ce păstrez se suie la soma de șase mii patru sute treizeci și trei № 6433 galbeni și sau plătit toate din veniturile Mandicului, fără cea mai mică împărțășire a fiicei mele Eufrosinia, care din datoriile tatului său n-a plătit nici macar un ban. f) Pentru că fiul meu Petru mi-a purtat și îmi poartă de grijă pentru cele de trebuință și odihnă și îmi face tot felul de înlesniri și ajutoruri, când fiica mea Eufrosinia a fost pururi scutită de asemenea supărare. g) Și în sfârșit pentru că împărțeala făcută de mine între mai sus numiții fiii mei s-a întărit și s-a sfințit și prin stăpânirea firească și paragrafie de mai bine de zece ani, în care timp fiica mea n-a pornit nici un feliu de reclamație împotriva acei împărțeli.

Pe aceste legiuite temeiuri răzămându-mă, am făcut acest testament, a cărui păzire cu neștrămutare poroncesc fiilor mei, dându-mi și binecuvântarea mea din tot sufletul. Iar acelaia din fiii sau urmașii mei, care ar cuteza a clinti cât de puțin testamentul meu îi las vecinicul meu blestem ca unui turburătoriu mormântului și sufletului meu; pentru care cutezare neascultătoriu nu numai va avea a-mi da seamă înaintea înfricoșatului și nepărtinitoriului județ din ceriuri; ci încă îndată ce ar cuteza a porni tânguirea asupra dispozițiilor cuprinse în acest testament, va pierde și folosul celuilalt urmaș al meu și acea parte din avere câtă a primit peste legitimă.

Ție iscăliții fiind poftiți de dumneaei spătăreasa Anastasia Petrino am fost față la iscălire acestui înscris pe care d-ei a declarat că cuprinde ace de pe urmă voință a d-le despre care mărturisim cu această adăugire că persoana iscălită în acest testament iaste cu adevărat d-ei spătăreasa Anastasia Petrino foarte bine cunoscută și că la iscălirea acestui testament de către d-ei am aflat-o în deplină sănătate a trupului și întregime a minții.

Bucovina, Cernăuți, la 8/20 ghenar 1849

Sursa: A.N.R.M., Fond 36, inventar 1, dosar 535, f. 8.